BAŞDAN

Haftalık siyasî magazin

Salı günleri çıkar halk gazetesi
Gazetenin müessisi ve sekreteri:
Aziz NESİN
Sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden:
Orhan MÜSTECAPLI
Adres: Kumkapı, Derinkuyu Sok. No. 4
İSTANBUL
ABONE:
Bir yıllık: 500 Kr.
Altı aylık: 250 Kr.
Fiatı: 10 Kr.
Yıl: 1 — Sayı: 12 — 26 Ekim 1948 SALI
Dizildiği ve basıldığı yer: Osmanbey Matbaası

Ey aziz milletim

Senin başına gelen, hangi pişmiş tavuğun başına geldi. Seni her boyaya soktular. İnsan kılığından çıkardılar. Ekmeğini kestiler, etini, şekerini kestiler; konuştuğun dili bile kestiler, ebelerinin körüne döndürdüler. Sen yine bildiğin gibi konuştun. Konuşturmadıkları zaman da susmasını bildin.

Fî tarihinde Osmanlı idin. Gün oldu içinde yetmiş iki buçuk çeşidi bulunduğu halde, halis Türkçüler, halisüddem kancılar, su katılmamış ırkçılar yetişti. Senin tarifini yaparken «ayni soydan, ayni kandan, ayni kökten» diye söze başladılar. Sen biliyordun ki, onların kimisi Hanyadan, kimisi Konyadan gelmişti. Yine sen dilinin altından baklayı çıkarmadın. Öyle günler oldu ki, sana bu gün verdikleri şerefli ismi, yani Türk adını bir zamanlar kabalık, cahillik, köylülük karşılığı olarak, tahkir makamında kullandılar, sen yine aldırmadın. Sana «Budun» dediler, ve mektep çocuklarına böyle öğrettiler. «Ulus» dediler, namına cerîdeler çıkardılar. Fakat hiç bir zaman milletliğinden hiç bir şey kaybetmedin.

Seni okutmak, adam etmek (!) için kırbaçla mektep yaptırdılar; Mektepten hocadan soğudun.

Siyasî terbiyeni bozmak için fırkalar, partiler açtılar, aidat sızdırdılar; partiden nefret ettin. Sopayla seçime soktular, seçimden iğrendin. Yüzüne karşı: «Ne yapsak yaranamıyoruz. Çünkü cahilsin, çok gerisin!» dediler. Sen ayıplarını yüzlerine vurmıyacak kadar olgunluk gösterdin. Senin nam — u hesabına daha neler yapmadılar. Milletin derdini kendine dert edinen şairler, muharrirler hapisane köşelerinde, sürgünlerde çürürken milletten korkan; milletten iğrenen millî şairler yarattılar. Seni soymak, kanını emmek için millî sanayiler, millî ticaretler, millî bankalar, millî şirketler, millî karaborsahaneler kuruldu. Her şeyi dışardan aldıkları halde, her şeyin kökü, hattâ demokrasinin kökü bile içerde kaldı.

Nazi örneği Führer'ler Faşist usulü Duçeler yarattılar, o da millî oldu. «Millî bilmem ne...» markasını nerelere vurmadılar ki..

Ey aziz milletim!. Millî olmadık bir sen kaldın.

Üniversitenin acıklı hali

Bugün Türk Üniversitelerindeki geri zihniyetin ve inhisarcı idarenin bir çok misallerini vermek mümkündür. Eski Fizik Doçenti Dr. Mehmet Öğder'in Üniversitelerden soruyoruz adı altında neşrettiği broşürden bazı kısımları aynen ve bir misal vermek üzere gazetemize alıyoruz:

Darülfünunun Üniversiteye inkilâbı, ilmin memleketimizde yerleşmesini arzu eden her Türkün kalbine sonsuz bir ferahlık vermişti. Herkes, biricik ilim müessesemiz olan İstanbul Üniversitesinde, Darülfünunda mevcudiyeti iddia edilen geri ve inhisarcı zihniyetin bundan böyle yer bulamıyacağına kanaat getirmişti Ne yazık ki bu ümitler kısa bir zamanda zail olmuş. İstanbul Üniversitesinin ve ondan doğacak üniversitelerin istikbali hakkında ümit beslenen şahıslar acıklı bir akibetle karşılaşmışlardır. Bu bakımdan üniversitelerimizi tetkik edecek olursak, eskiden mevcudiyeti iddia edilen inhisarcı ve geri zihniyetin bugünküne nazaran hiç mesabesinde kaldığını ve bu halin üniversitelerimizi tamamen kötürümleştirdiğini esefle müşahede ederiz

Garp Üniversitesindeki unsurlar, şöhretlerini, yapmış oldukları araştırmalara medyundurlar. Araştırma yapamıyorlar. Üniversitede tutunamazlar. Bizimkileri onlar ile mukayese edersek, aralarında dağlar kadar fark olduğu ve bizimkilerin pek zayıf kaldıkları meydana çıkar.

Üniversitelerimizde klik mensubu unsurların hemen hemen hepsi, araştırmanın Üniversite çalışmalarının esasını teşkil ettiğini bilirler. Fakat, iddiaları tamamiyle bunun aksidir. Çünkü, ya kabiliyetleri yoktur veya âzim ve irade zaafı onları bu yorucu işle uğraşmaktan meneder,

Bunun için etrafı aldatmak, nazarları başka tarafa çekmek lâzımdır. Bu yol da nihayet bulunmuştur: Tercüme. Bu gayet kolay ve hem de kazançlı bir iş. Devlet parası kısa bir yoldan ceplerine girecek. Bu şekilde tercüme almış yürümüş, araştırmalar ve orijinal neşriyatı ihtiva eden kütüphaneler bir köşeye atılmıştır.

Etraf bu yolun biricik ilim yolu olduğuna hakikaten inandırılmış.

Ankarada, (Özen) de, altı kişi arasında geçen bir muhaverede, Hasan Ali Yücel bana, İstanbul Üniversitesinde bir doçentin profesör olup olmadığını sordu. Ben de iki travayi ve yarım travaya muadil farzedilen bir telif eseri olduğu için profesör olamıyacağını söyledim. Biraz acıdılar: Yalnız, içlerinden birisi: «Ya, demek bir kitap yarım travaya muadil tutulu yor?», dedi. Ben onları daha fazla hayrete düşürme-

(Devamı 3 de)

Esat Adıl ve Aziz Nesin mahkemeye verildiler

Gazetemizin ikinci sayısında çıkan bir röportajdan dolayı Esat Adil ve Aziz Nesin mahkemeye verilmiş lerdir. Asliye ikinci ceza mahkemesinde 20 Ekimde yapılan ilk duruşmasında, mezkûr röportajın bilir ki şi tarafından incelenmesine karar verilmiştir. Bilir kişi olarak mahkeme tarafından, İstanbul üniversitesi hukuk — u esasiye profesörü Hüseyin Nail Kubalı seçilmiştir.

27 Ekim Çarşamba günü asliye ikinci ceza mahkemesinde duruşmaya devam olunacaktır.

30 sene evvel böyle diyorlardı

Celâl Nuri Beyin «Tarih — î tedenniyat — iOsmaniye» adlı kitabından alınmıştır: Türk âlemi bir çok nüfuzlar altında kalmıştır: Arap, Acem, Bizans (x).

Bunlar Türklerin mahiyetini bir hayli dekiştirmiştir. Gerilememizin başka ne gibi tesirlerle devam etmiş olduğunu görelim:

1 — İdarî tesirler: İdaresizlik, istibdat, fena kanunlar.

2 — Mâli tesirler: Devletin teşkilâtı ile mâli ve iktisadi kanunların tutarsızlığı. Mâli ve iktisadi sahadaki hatalar. Mütegallibenin nüfuzu, derebeylik devrinin devamı ve devletin gayri ilmî mâhiyeti, hâlâ bir takım Orta çağ usullerinin devam etmesi.

3 — Dini tesirler: Sarıklıların taassubu, medresenin terakkiyi önlemesi

4 — Fikrî tesirler: Lisan, edebiyat ve mektepleri mizin geriliği.

5 — Hususî tesirler: Aile hayatının ve kadınların bizdeki içtimâi mevkii.

6 — Dış tesirler: Avrupanın (bu gün Amerikanın) hulul ve barış severlik maskesi altında nüfuzu. Bu tesirlerin altında Osmanlı hükûmeti ve Türkiye gittikçe tenezzül ve tedenni etmiştir.

(x) — Bu gün de Alman, İngiliz ve Amerika.

Demokrasi ve kumar

Sokak satıcılarına kulak verin: Çoğu eşya piyangosu bileti satıyor. Duvar afişlerine bakın: Çoğu eşya piyangolarının ilânı.

Yollar ve meydanlar otomobillerle dolu: Bu otomobilleri Türk bayrakları ile donatmışlar ve içlerinde çığırtkanlar hoparlörle eşya piyangolarının reklâmını yapıyor.

Spor yerini kumara terketti: Her hafta spor namı altında yapılan at yarışlarında yüz binlerce lira dönüyor ve ne kadar ocak sönüyor.

Memleket ve vatansever lik yerini kumara terketti: Memleketin ve bu aziz toprakların müdafaası için piyangoyu bile millî yapanlar (hamiyyeti vataniye) namı altında millete kumar oynatıyorlar.

Memleketin maliyesi yerini kumara terketti: Bankalar eskiden para - işleri yaparken, şimdi kumar oynatıyorlar. Halka piyango ile ev, apartıman dağıtacaklarını ilân ediyorlar.

Spor kulüpleri piyango çıkarmakta ve halka kumar oynatmakta birbirleri le yarışıyorlar.

Siyaset de artık bir kumar oldu: Partiler siyasî mücadele namı altında, vatandaşların millî duyguları nı istismar ederek onlara kumar oynatıyorlar ve eşya piyangosu bileti satıyorlar.

Acaba bütün bunların sebebi nedir? Neden hükümet bu işle ilgilenmiyor?. Maksat halkı kumarla, oyunla oyalayıp, halkın ciddi meseleleri ve hükûmetin yanlış icraatını düşünmesine fırsat vermemek. Halk parasızdır, fakirdir, yoksuldur. Bir şey kazanmak ümidi ile son meteliğini de kumara veriyor.

Halk [illegible] son ümitle cebini boşaltıp bir piyango bileti alıyor. Halk yarınından emin değildir, ekmek parasını bir piyango biletine verip yarınını garanti etmek istiyor.

Ve hükûmet bütün bu işlerin ne kötü olduğunu bile bile göz yumuyor ve kendisi de müsait davranarak iştirâk ediyor. Tamtakır olan bütçeyi doldurmağa yabancılardan aldığı borç paralar yetişmediği için sık sık faiz ve ikramiye vaitleri ile dahili borç tahvilleri ni halka satıyor..

Bütün bunlar da yetişmi yormuş gibi naylon ve plastik ithali yüzünden delik deşik olan bütçe torbamıza bir yeni güve yeniği daha açmak ve halkın modern kumar vasıtalarını da öğrenmesi için şimdi gümrüklerden (Made in U .S. A) markalı cicili bicili kumar makinelerinin çıkarılmasına izin veriyor.

Sosyal ve ekonomik bakımdan ve siyasî yönden harap olan bir memlekette halk kumarla vakit geçirir, cinayetler her gün yeni rekorlar yaparken, sokaklar uygunsuz kadınlardan, serseri çocuklardan geçilmez hale gelirken, başka milletler pazarlarını kurar, postlarını sererken.... ve daha neler. Günlük gazeteler de bunlardan başka neye rastlayoruz?.

(Devamı 3 te)

Dünya talebeleri Milletler Arası Kongresi

İngiliz ve Amerikalılar, Polonyanın Wrlclov şehrinde toplanan entellektüeller kongresine karşılık olarak, Pariste dünya talebeleri ikinci milletlerarası kongresini topladılar. Maksatları entellektüeller kongresine cephe almak ve dünya gençliği tarafından bir cevap vermekti. Fakat netice umduklarının tamamile tersine çıktı. Dünya talebeleri, kongrelerinin sonunda yayınladıkları beyanname ile Wroclov kongresindeki entellektüellerin beyannamesine tamamile uyduklarını bildirdiler Üzülerek söylüyoruz ki, dünya talebelerinin arasında memleketimiz temsil edilmemiştir. Paristeki bir arkadaşımızın bu kongreye ait yaptığı röportajı okuyucularımıza veriyoruz.

Eylülün sonlarında Pariste, Üniversite mahallesinin ortasında bulunan muazzam «Maison International» binası 28 milletin bayraklarıyla süslenmişti:

Kongreye dünyanın her köşesinden, Hindiçiniden, Belçika kongosundan talebe delegeleri iştirâk ediyordu, fakat ne yazık ki bizim bayrağımız ve delegelerimiz yoktu: Kongre küçük çapta Birleşmiş Milletler teşkilâtını hatırlatıyordu ve Anglo Sakson ilhamile toplanıyordu: Aynı zamanda, bu tarihten 15 gün evvel dağılan, Wroklov, entellektüeller sulh konferansına bir cevaptı:

Kongre 10 gün sürdü: Bütün delegeler temsil ettikleri memleketin, tahsil sistemleri, talebe ihtiyaç ve arzularını belirttiler, yarı müstemleke memleket delegeleri çok acı bir lisanla kendi tahsil imkân ve şartlarını anlattılar ve bütün bunlara çare bulmak üzere komisyonlar kuruldu ve faaliyete geçildi:

Komisyonları kendi çalışma sahalarında bırakalım ve yan salonlarda tertip edilen sergiyi gezelim: Serginin tam cephesinde büyük bir band üzerinde, salonun cephesinde olduğu gibi, üç lisanda - İngilizce - Rusça, Fransızca olmak üzere — günün şiarı yazılıydı:

«Hür bir tahsil, hakiki bir hürriyet, ve devamlı bir sulh için»

Sergide resimlerle, afişlerle, istatistiklerle her memleketin eğitim şartları vaziyeti hakkında bilgi veriliyor:

Ekseriyetle harp senelerinde tahsil çağında bulunan gençliğin çektiği ıztırabı, memleket müdafaasında gösterilen gayret görülmeğe değer. Resimler, afişler [illegible]

«Bu günleri bir daha görmiyeceğiz, çocuklarımıza da göstermiyeceğiz.»

Sergiye hâkim olan renk, Faşizm ve harp aleyhtarlığıdır: İnsan bu sergiyi gördükten sonra biraz ferahlıyor ve ileriye biraz daha emniyetle bakabiliyor: Bunların içinde kendinden en çok bahsettiren Çin talebe sergisi oldu. Burada her Çinli talebe yaz tatilinde, çivileneceği haçı omuzunda taşıyan bir İsa gibi, kara tahtayı omuzlamış, elinde tebeşir köy köy dolaşıp halka okuma yazma öğretiyorlar, emperyalizmin en büyük müttefiki cehaleti yenmeğe uğraşıyorlar: Bu arada kurbanlar da veriliyor. İşte misal: Çin bayrağının üzerinde kanlı bir gömlek, kanlı bir pantolon iğnelenmiş: Yanında İngilizce ve Fransızca küçük bir izah, fakat büyük bir mana taşıyor: (Çin gençliği, demokratik bir tahsil, hakiki bir hürriyet ve devamlı bir sulh için her şeyini vermeğe hazırdır, hattâ kanını bile. İşte misali ok kanlı gömleke pantolonu gösteriyor: Meğer bu talebe bir nümayiş esnasında demokratik bir tahsil sistemi istediği için polis tarafından sopayla dövülerek öldürülmüş:

Çinden sonra Bulgar, Polonya, Yugoslav, İtalyan, Hindiçini, Macar sergileri geliyor. Hepsi de sulhu haykırıyor, sulhu istiyor: Belli ki sulha susamışlardır ve bu sulh susuzluğu insanlarda oldukça harp kundakçıları susuzluklarını şampanyayla gideremiyecekler:

On gün devam eden kongre çalışmaları son günü bir beyanname neşrederek Wroclav entellektüeller sulh konferansının manifestile hem fikir olduğunu bildirmiş ve dağılmıştır: Bu karar kongreye ilham verenleri her halde sükûtu hayale uğratmış olsa gerek:

Bugünkü Necip Fazıl

(Bu yazının birinci kısmı, gazetemizin 10 uncu sayısında çıkmıştır.)

Sanat daimi ve sonsuz bir yarıştır. Her sanatkâr bu yarış meydanında her yeni eserile bir rekor yapması lâzım gelen adamdır. En son rile, bir evvelki eserinden daha geriye yiden sanatkâr tükeniyor, bitiyor demektir.

Dikkat edilecek olursa, memleketimizde bu çeşitten yani her yeni eserile bir evvelkinden geriye giden şairler, muharrirler çok görülür. Bunlar, bir mezarlıktaki taş yığınları gibi, eski şöhretlerinin gururu içinde vakur ve kibirlenerek dururlar. Yani ölmeden ölmüş sanatkârlardır.

Böyleleri yeni bir eser verememenin, daha doğrusu eski rekorlarını yenileyememenin aczi içinde her canlının yaşamak ve unutulmamak insiyakile bir takım çabalama, didinme ve boğuşma hayatına dalarlar. Ve böylelikle sanatkârlıktan siyaset hayatına, ticaret hayatına atılırlar. Kimi bir mebus, kimi bir hariciyeci, kimi bir idare meclisi azası oluvermiştir. Zaten böyle bu gibi sanatkârlar da yazdıkları bir kaç eserin parsasını, hayatlarının sonunda bir borjuva rahatına erişmek için toplamışlardı.

İşte Necip Fazıl da, her son eserile rekorundan kıçın kıçın geriye giden bir şairdi. Her eseri bir evvelkinden berbattı. Nihayet kendi arzusu ile şairlikten istifaya mecbur oldu. Bundan sonra Necip Fazıl ne olabilirdi?

Tabiati, arkadaşlarının yaptığı yolda gitmeğe müsait değildi. Haristi, ataktı ve orijinaldi. İşte bu duyguların tesirile Necip Fazıl bir islâm mütefekkiri olmağa kalktı. Öyle bir islâm mütefekkiri ki, hiç bir zaman ameli kavline uymayacaktır.

Meselâ Nacip Fazıla bir okuyucusu şöyle bir mektup yazmıştır:

«İmanımızın mihrakı Büyük Doğu'ya ve mefkûremizin mimarı üstadı muhtereme» dedikten sonra şu hususu sormakta idi:

Gerçek müslüman olan her vatandaş gibi ben de her cihetten sizi hakikî bir islâm lideri olarak tanıyorum. Fakat beni çok düşündüren, hattâ üzen bir noktaya da temas etmekten kendimi alamıyorum. Siz her şeyde islâmiyet güden büyük rehberimiz, «İslâm ve Kadın» başlıklı yazınızda da temas ettiğiniz gibi bir kadının yabancı nazarlara karşı yüzünden başka hiç bir şeyi göstermesi caiz değildir dediğiniz halde, nasıl oluyor da sayın Neslihan Kısaküreğin dini islâma aykırı olarak başı açık veya şapka ile resminin gazetede çıkmasına müsaade edebiliyorsunuz?»

Vaktile «Kadın bacakları» adile yazdığı bir şiirde:

«Boynuma doladığım putu
görseler
İnsanlar öğrenirdi neye
tapacağını
Kör olsam da açılır gözüm,
ona sürseler

(Devamı 4 de)

Milliyetçilik

Her millet, tarihî gidişi içinde, sosyal kanunlara uygun olarak normal ilerlemesini (evolusyon) yapmaktadır. Bir cemiyetin içinde yaşıyan insanların, iktisadî ve sınıf durumlarının menfaati icabı olarak bir[illegible] oldukları da bir gerçektir. Milliyetçilik mevzuu da işte böyle [illegible] bir davadır. Tarih boyunca, çeşitli milliyetçilik nazariye ve tarifleri yapanlar görülmüştür. Bu arada bizim memleketimizde de sosyetenin inkişaf kanununa göre, birbirine zıt milliyetçilik anlayışı yüzünden bir çok tartışmalar olmuştur. İkinci dünya harbinin faşistler tarafından hazırlanması devresinde, bütün dünyayı kendi görüşlerine uydurabilmek için «Milliyetçilik» dâvasını, Nazizmin nazariyecisi olan «Rozenberg'in idaresi altında ortaya atmışlardır. Arî ırk, Samî ırk diye, yer yüzündeki insanları ikiye ayırıp, «üstün ırk» nazariyesini yaymağa başladılar. Bundan da maksat ve alınacak netice, Alman milletinin halis kan ve üstün ırk olduğunu iddia ederek, diğer insanların idarecisi, efendisi olduklarını kabul ettirmekti. Nazizmin ve Faşizmin şımardığı sıralarda bizde de bu sakat ve yanlış milliyetçilik nazariyesine kapılıp, bizde de «ırkçılar, Turancılar, Türkçüler, Anadolucular» gibi bir takım zümreler belirdi. Ve her vasıta ile bu nazariyenin müdafaa ve propagandasını yapmağa koyuldular. Bir çok yüksek maamlar tarafından da desteklendiler. Fakat Faşizm'in kaynağı söndürülür söndürülmez bu iş de heyecanını kaybetti amma, malâ serpintileri işi başka kalıplara dökerek, ayaklarına Çörçil postallarını geçirip Turan çöllerinde macera aramak sevdasına sevdasına düştüler. Gözleri o kadar kararmış ki, ilmin çürüttüğü bu nazariye körü körüne sadık kalmıya çalışıyorlar.

Bunların dışında bir de, milliyetçilik kelimesini duyunca ıspazmoza tutulan medenî softalar var. Bunlar da realiteden uzak düşencelerinin çerçevesi içinde bocalıyorlar. İlmi şekilde millet şu unsurların bir araya gelmesi demektir:

1 — Tarih boyunca uzun zaman varlığını isbat eden insan topluluğu.

2 — Çizili sınırları içinde iktisadî hayat beraberliği ve menfaat birliği.

3 — Dil Birliği

4 — An'ane beraberliği.

5 — Kültür birliği.

Bu evsafı haiz insan topluluklarına ilim, millet adını vermiştir. İlmin bu tarifine göre millet anlayışı ve milliyetçilik emperyalizmin, gerilik ve istismarın işine gelmediği için, onlar daima sakat ve yanlış bir milliyyetçilikten medet umarak sahte milliyyetçiler yaratmışlardır.

Gerçek milliyyetçiliğin gayesi daima barıştır: Yurtta sulh, cihanda sulh!.»

Paris mektupları

Hususî muhabirimiz Paristen bildiriyor —

Fransada Blum ve taraftarfları günden güne zayıflamakta ve partileri erimektedir. Blum'un partisinden ileri gelen 18 sosyalist evvelce partiden ayrılmıştı.

Şimdi bu 18 sosyalist «Socialiste Unitaire» namı altında yeni bir parti kurdular. Bu parti (Socialiste Cambattant» adı ile yeni bir gazete çıkaracaktır. Şimdilik Fransanın hakiki sosyalistleri bunlardır. Kurulalı daha bir ay olmadan, parti gelişmiş ve genişlemiştir. Bu gidişle Blum, partisinin başkanı ve üyesi olarak bir kendi kalacağa benziyor.

Fransada işgal zamanında sol cepheyi tutan «France — Tireur» adında bir gazete vardı. Bu gazete yakında kapanacaktır. Sebebi de son zamanlarda, siyasî hattı hareketini değiştirmiş ve proğramına aykırı hareket etmiş olmasıdır. Gazetenin yirmi dört muharriri birden istifa etmişler ve sebep olarak ta bu gazetenin büyük sermayedarlara satılmış olduğunu ve onların organı haline geldiğini ileri sürmüşler ve bu iddialarını bir beyanname ile Fransız halkına bildirmişlerdir.

İşçi Dünyası:

Grev yasağı

Bu yazı «Gün» mecmuasının ikinci sayısından alınmıştır:

Grev, hukukî bakımdan işçilerin kendi aralarında ve kendi menfaatlerine uygun bir şekilde işi terk etmek hakkında denilir. Bu hakları kullandıklarından dolayı işçiler kanunen suçlu sayılamazlar. Bütün demokrat milletlerin iş kanunlarile ceza kanunlarında ancak yağma ve tahrip gibi hareketler yasak edilmiş ve cezalandırılmışştır.

Grev, insan emeğinin istismardan korunmasını temin eden bir müdafaa vasıtası olduğu için kanunlar bu hakkın kullanılmasını serbest bırakmışladır.. Halbuki 1936 yılından beri yürürlükte olan 3008 numaralı İz Kanunumuzla grev yasak edilmiş, Türk işçilerine bu hakkın ullanılması yasak edilmişştir.

İş Kanununun 72, 73, 75 inci maddelerile 127-131 inci maddeleri nelerin grev sayıldığını ve grevcilere verilecek cezaları tayin etmektedir.

Kanuna göre şu hareketler grev sayılır;

1) 50 kişiden az işşçi bulunılan yerlerde 10 işçinin,

2) 50 — 500 işçi kullanılanyerlerde beşşte birinin,

3) 500 den yukarı işçi çalışştırılan yerlerde ise en az 100 işçinin hep birlikte ve birdenbire işi bırakmaları,

4) Yukarda yazılı nisaba uymasa bile işi ehemmiyetli surette atalete uğrataack olursa en az üç işşçinin birlikte işi terketmeleri,

5) Ayni şartlar altında fakat başka bir yerdeki toplu iş ihtilâfını desteklemek masadile yapılan işi terket me hareketi.

Müstahdemlerin bu şartlara uyan hareketlerini de kanun grev saymıştır.

CEZALAR:

1) Yukarıda gösterilen 1, 2 3 üncü fıkralarda yazılt grevcilerden her birine 10 — 100 lira ceza kesilir.

2) Grevciler devlet müesseseleri işçileri ise para cezasına 1—6 aylık hafif hapis cezası da eklenir.

3) Eğer grev âmme müesseseleri idare ve kararları üzerine tesir ve tazytk maksadile yapılırsa grevcilere 2 aydan iki seneye kadar hapis cezası verilir.

Kanun daha buna mümasil bir takım cezayı artıcı sekepleri tayin etmişştir.

Bu kanun, başta söylediğimiz gibi Türk işçisinin bazı hürriyet ve haklarını tamamile kaldırmış, bazılarını da kayıt altına aldırmışştır. 1936 dan önce Türkiyede de başka memleketlerde olduğu gibi işçilere grev hakkı tanınmıştı. Türkiyede Balya maden işçilerinin 17 gün süren grevi grevler tarihi bakımından sonuncuyu teşkil etmektedir.

İş kanunumuzun da, değiştirilmesi ve demokratlaştırılması icabeden kanunlar arasında yer alması lâzımdır.

Aranan evler

8 Ekim cuma günü İstanbul emniyet müdürlüğü 1. Şube memurları tarafından Kerim Sadi, Aziz Nesin, Üniversite rektörlerinden Cemil Meriç ve avukat stajyeri Fuat Toprakoğlunun evleri aranmıştır.

Aramada evlerden alınan kitap, gazete ve evrak, yapılan soruşturmadan sonra sahiplerine geriye verilmiştir. Aramanın gazetemizde çıkan (Bursanâme) başlıklı yazıların tesirile, Bursadan yapılan asılsız ve uydurma bir ihbarla yapıldığı tahmin edilmektedir.

Evleri arananlar, ifadeleri alınarak, ikâmetgâh senedi vermek suretile ayni gün serbest bırakılmışlardır.

(Bursanâme) nin neşrine devam olunacaktır.

“Sürgün„ ve Yakup Kadri

Bu zoraki roman da, birçok benzerleri gibi bizde bürokrat ediplerin iflâsını haykırmaktan başka bir işe yaramıyor.

Bayat aşk tahlillerinin cansız tekrarı, muharririn hastalığından kalma sönük hatıraları ve Parise ait bir kaç intiba kırıntısı...

Burada, sanat zevkini kaybetmiş bir mebus ve elçi var ki, Kadro mektebinden geçtiğini belirtmek için Paristeki Rus ihtilâlcilerinin ağzından konuşmağa heveseleniyor ve bunu Türk romanına en büyük yenilik diye veriyor.

Sürgün, Loti'nin yarı şarklı ve yarı Türk romanını taklide özenen yarı garplı ve yarı Fransız bir roman taslağıdır..

Romanın başlıca talihsizliği şu olacak: Fransızca bilmeyen Türk okuyucusunun iki dilde yazılmış bu melez eseri pek çabuk fırlatıp atışı ve romanı sonuna kadar okumağa tehammül edemeyişi.

Üniversitenin acıklı hali

(Baş tarafı 1 de)

mek için, orjinalitesi olmıyan bir kitabın bir travay karşısında hiç olduğunu söylemedim.

Üniversiteler Kanunu münakaşa edilirken, bir üniversite elemanının hakiki vasfını kazanmak için bütün gayretiyle çalışan unsurlar; Üniversitedeki anormal halin göz önüne alınacağını düşünerek sevinmeğe başlamışlardı.. Maalesef ümit edildiği gibi olmadı. Bilâkis, Ankara Üniversitesine, akademik kariyer ile alâkası olmaksızın gelişi güzel sokulan unsurlar ile arttırılan tezatların örtülmesi tercih edildi

Bu kanun hazırlanırken üniversitelerimizi mektep vasfından kurtaracak olan araştırmalar nazarı itibara alınmış ve ordinaryüs profesörlük; profesörlük ve doçentlik tazminatları âdilâne bir şekilde tevzi edilmiş olsaydı, bir kaç travaylı doktor doçentler karşısında travaysız ordinaryüs profesör ve profesörlerin ve keza doktoralı ve birkaç travaylı asistanlar karşısında, doktorasız doçentlerin mevcut olduğu meydana çıkacaktı. (Broşürün sonunda ki listeye bakınız). Ne yazık ki o zaman, araştırmanın para meselesi olmayıp liyakat ve âzim işi olduğu; hali hazırda stratejik mevkileri ellerinde tutan bu şahısların üniversitelerimizi, şahsî menfaatlarını ve mevkilerini koruma maksadiyle yerinde saydırdıkları ve nihayet bir çok kişinin istikbalini mahvettikleri düşünülmemiştir.

Görülüyor ki önümüzde cerahatlanmış ve patlamak üzere bulunan bir üniversite çıbanı mevcuttur. Bu çıbanın tedavisi yoluna gidilmez ve daha uzun zaman lâkayıt kalınırsa sonunda üniversitelerimiz kangrenleşecektir.

İstanbul Üniversitesi doçentler tüzüğü tasarısının ikinci maddesine bir göz atılacak olursa, hariçte veya dahildeki bir eylemsiz doçentin kadro alabilmesi için kimlerin önünde secde etmesi lâzım geldiği anlaşılır.

Hepsi lâf

Konsey, konferans, kongre, kurultay, komisyon, komite, üçler tonplantısı, beşler içtimaı, kırklar müzakeresi, nota, teblig, tâlik, havale, iade, cevap, ve sonra yeni baştan konsey, konferans, kongre, kurultay, komisyon, komite, üçler, beşler, kırklar... ilâahiri....

Ve beri yanda, gayrik, gariki bahri isyan olan bütün bir beşeriyetin feryadı:

«D a h i l e k yaresulallah!...»

Zira birinci ve ikinci cihan harplerinin ateş, kan, barut cehennemlerinden, güç halle de olsa, iler tutar tarafı kalmamış halde de olsa, canını kurtarabilen zavallı beşeriyet.

Harp sonraları müzaherat ve muhaberatının bu kırdı ve kâat deryasında boğulacak!

Utanmadan, sıkılmadan yayınladıkları istatistiklere göre, filânca beynelmilel konfransta biriken zabıtların yekûnu bir milyon sahife tutmuş ve falanca beynelmilel komisyonda edilen lâfları kâatlara geçirmek işinıe iki yüz tane eli çabuk daktilo çalışmakta imiş....

Gazeteleri açıyorsunuz: lâf... radyoları açıyorsunuz: lâf... Ajans bültenlerine sarılıyorsunz: lâf... Sarı kitap, penbe kitap, kara kitab, mavi kitab isimli broşürleri karıştırıryorsunuz: lâf.

İnşaat, icraat ve ikazat vâdile aklı başında bildiğiniz beynelmilel devlet adamları tarafından yayınlanan kitapları ele alıyorsunuz: yine lâf...

Hem de kuru lâf, hem de boş lâf, hem de kof, hem de valan lâf...

Bana sorarsanız, diş ağrısına evliya nefesi bile, bel sancısına koca karı duası bile, böbrek illetine üfürükçü muskası bile, beşeriyetin derdine, o kup kuru bon boş lâflardan fazla deva olur: Zira beşeriyet artık evliya nefesinin keramertini bile, diplomat hitabetinden fazla itimada şayan buluyor. Ve bunun içindir ki, bütün konferanslara, bütün komisyonlara, bütün konseylere sırtını dönerek «dahilek ya resulallah!...» çekiyor. kira dünyanın bu günkü manarasına bakıp ta şöyle düzünmemek, artık hiç kimsenin elinde değildir:

«Harpten ölmedik amma, bu gidişle galiba lâften öleceğiz!...»

Demokrasi ve Kumar

(Baş tarafı 1 de)

Hülâsa bu memlekette va tanseverlik, milliyetperverlik mâliye, bütçe, siyaset, parti, her ne varsa hepsi kumar oldu ve büyük bir gayretle bu milleti kumarbaz yapmak isteyenler var.

Başımızdakiler de aşık atıp cuk oturdu, tok geldi diye karar verirler, millet de istikbalini şeş beşe bağlarsa, hükûmet de işi altmış altıya bağladı demektir.

D e m o k r a s i h a s r e t i y l e :

BİR ÇEYREK ASIR

Bir çeyrek asır var ki bütün millet uyandı,
Zannetti yakından doğacak bir yeni gün var;
Bir çeyrek asır sürdü bu kâzip fecir, efsus:
Hâlâ doğacak bir günü bekler bu ufuklar...

Bozacının kızı

Bir hikâye yazmak istiyordum. Fakat içim kımıldamadığı için birtürlü yazamıyordum. Yazıp çizdiğim ve sonunda hırsla buruşturup attığım kâğıtların haddihesabı yoktu. Az kaldı kendime «ben hikâyeci» değilim diyecektim; fakat tam bu sırada içimi o eşsiz alâimisema'nın kucakladığı gündenberi hayalimde yaşattığım Bozacının Kızı imdadıma yetişti. Bir deli gibi ona atıldım. Birdenbire şaşırdı, korktu.

Şaşırma, korkma Bozacının Kızı, dedim. Şu anda sen bana ne büyük bir iyilik yaptın bilsen. Beni kurtardın. Az kaldı kendi kendime «ben hikâyeci değilim» diye iftira edecektim.

Bozacının Kızı, şaşkınlığını ve korkusu geçtikten sonra, başını önüne eğerek, titrek bir seslе,

— Babam öldü, dedi.

— Baban mı öldü .

— Evet, bugün öğle namazından sonra Beyazıt camiinde namazı kılınacak. Işin yoksa sen de gel.

Hikâyeyi, hikâyeciliğimi, herşeyi unutmuştum. Kâğıt ve kitaplarımı toplıyarak hemen kaktım. Yolda,

— Üzülme Bozacının kızı, ölüm Allahın emri. Hepimizin sonu o, diye teselli edecek oldum.

— Bunlar boş lâf, diyerek beni susturdu.

Beyazıt postahanesinin önünde çok sevdiğim bir şair arkadaşa rastladık. Şair arkadaşım Bozacının kızını gıyaben tanıyordu. Bir birlerine taktim ettim. İkisı de ellerini uzatarak,

— Müşerref olduk, dediler.

Küllük kahvesinden içeriye girerken, şair arkadaşım, eğilmiş kulağıma fısıl dıyordu:

— Hakikaten güzel. Uğrunda ölünecek ve yaşanacak kadar güzel. Aşık olursam karışmam, elinden alırım.

— Sus yahu, babası ölmüş.. Böyle şeyler düşünmenin sırası mı?.

Bu sırada, köşe başında ki fırında bir gürültü koptu. Kalın ve boğazdan gelme bir ses,

— Benim hakkımdır, diye bağırıyordu.

Yoldan geçenlerden sordum. Fırın sahibi pişiricinin tepsi parasına göz koymuş. Pişirici, kalın ve boğazdan gelme sesiyle,

— Benim hakkımdır, diye bağırıyordu.

Sonunda, pişiricinin elin deki kürek fırın sahibinin başında parçalandı. Polisler gelerek pişiriciyi alıp götürdüler. Pişirici kalın ve boğazdan gelme sesiyle,

— Benim hakkımdır, diye bağırıyordu.

Yazan: Sabri soran

Ben, kendi kendime,

— İşte bir mevzu daha, dedim, amma önce başladığım bu hikâyeyi bitirmeliyim:

«Bozacının Kızı, dirseklerini masaya dayamış, yazdıklarımı okumaya çalışıyordu. Fakat eski türkçe ile yazdıklarımı ancak ken dim okuyabildiğim için bu işin içinden çıkamıyordu. Nihayet dayanamıyarak sor du:

— Ne yazıyorsun?.

— Hikâye

— Mevzuu ne?.

— Sen.

— Yine mi ben?.

— Yine sen.

— Demek beni o kadar çok seviyorsun?.

— O kadar çok seviyorum.

— Okusana yazdıklarımı.

Okudum. Canı sıkıldı..

— Babamı öldürmüşsün, dedi. Halbuki o daha çok yaşamalıydı.

— Nasıl olsa birgün ölecek değil miydi?

— Olecekti amma onu sen öldürmemeliydin.

— Öldürmek istemiyordum amma kalemim gayri ihtiyarî o yola sürüklendi. Mamafi, mevcut olmadığın halde seni nasıl yaşatıyor ve konuşturuyorsam, hikâyeciliğim sayesinde onu diriltip tekrar yaşatabilirim.

Bozacının, Kızı kollarını boynuma dolayarak,

— Haydi, dirilt de yaşasın, dedi.

Ve ben onu diriltip yaşattım.

bir sevinç içinde, beni öp Bozacının Kızı, sonsuz tü, öptü. Ben de onu öptüm.

— Biliyor musun Bozacının Kızı, şu anda benimle alay edenler bulunacak; «bak, bir de realistlik taslıyor. Ölen dirilir mi hiç.?» diyecekler. Desinler, bunun la kılım bile kıpırdamaz. İmam olmadığım halde ben yine bildiğimi okurum. Onlar hikâyeciliği ne sanıyor?

— Şair arkadaşın ne oldu?.

— Merak mı ediyorsun? Galiba kulağıma fısıldadıklarını işittin. Dikkat et, şayet aranızda birşeyler sezersem... Cinayet dediğin böyle şeylerden çıkar..

— Amaaan, bırak şu cinayet lâfını. Hikâyelerde okuya okuya bıktım artık. Bari senin hikâyende okumayayım..»

Ben bu hikâyeyi bir neticeye bağlamak üzere düşünürken hiltâyenin içinde geçen şair arkadaşım geldi. Hikâyeyi ona da okudum.

— Fena değil, dedi, üzerinde daha durabilirsin. O müşerref olduk sözünü de kaldır, çok bayağı bir söz.

Sonra ilâve etti:

— Haydi kalk, beş liram var. Avrupada biten harbin şerefine içelim.

— Bozacının Kızı ne olacak?.

— Sonra tamamlarsın.

Kalktım. Ayaküstü içilen meyhanelerden birine gittik. Biranın üstüne şarap, şarabın üstüne bira iç tik. Meyhaneden Bozacının Kızı ile beraber çıktık. Bir koluna ben girmiştim, bir koluna da şair arkadaşım..

Pişirici halâ bağırıyordu:

— Benim hakkımdır...

Ben bağırdım:

— Senin hakkındır!..

Şair arkadaşım bağırdı:

— Benim hakkımdır!..

Bozacının Kızı bağırdı:

— Benim, senin, hepimizin hakkıdır!..

— Hepimizin..

— Hepimizin..

— Gel, Bozacının Kızı, «hepimizin hakkdır» diyen dudaklarını öpeyim.

— Öp!...

Ve öptüm, öptüm... Sonra, şair arkadaşıma dönerek,

— Sen de öp, dedim.

Şair arkadaşım da öptü, öptü.. İçimde kıskançlığın zerresi yoktu.

«— Nasıl, Bozacının Kızı, ben hikâyeci miyim?..

— Hikâyecisin.

(1) I inci hikâye Tan'da ve Cumhuriyette neşredilmiştir.

Bugünkü Necip Fazıl

(Baştarafı 2 de)

İsa'nın eli diye bir kadın bacağını.» diyen ve boynuna haçvari doladığı kadın bacaklarına taptığını söyleyen Nacip Fazıl, bu suretle Büyük Doğu zaviyesini kurarak büyük islâm rolü oynamış ve eskiden kadın etek lerini açarken, sonradan yeşil sarıklardan şeriat bayrağını açarak «mukaddes cihad» ını ilân etmişti.

Büyüklük hastalığına müptelâ olan Necip Fazıl, büsbütün büyümek, kocamanlaşmak için çetrefil, uzun, acayip bir dil kullanıyor ve meselâ okuyucuları şöyle sualler sormağa mecbur kalıyorlardı:

«Gazetedeki yazılarınız o derece mânalı oluyor ki, biz okuyucular bir şey anlamıyoruz. Gerçek müslümanlar açık konuşmayı ve açık yazmayı severler.»

Şeriat ve halifelik için çalışacak bir kadronun rüyası içinde yüzen Necip Fazıla, bu kutbüzzamana, meselâ şöyle dinî meseleler rin halli sorulmakta idi:

«Şarkı söylemek ve dinlemek dinimizce haram mıdır?»

«Numan Kurtuluşun Âmentü şerhinde, sigara israf olduğundan ve bir çok sebeplerden haramdır, diyor. Halbuki size sordum haram olmadığını söylediniz.»

İşte ölmeden ölen ve kendi rekorunu tazeleyemiyen bir sanatkârın acıklı hali...

Bursanâme (3):

Haşim İşcan salması

Bursanın şefzadesi ve onun kemik yalayıcılarının bütün gayretkeşliğine rağmen, şimdilik Bursanamenin neşrine devam edebiliyoruz. Bu yazılar, yalnız Bursalı okuyucularımızı değil, başlarında Haşim Işcan misillû valiler bulunan bütün halkımızı ilgilendirir.

Otobüsümüzün yağ gibi kaydığı bu asfalt dokuz sene evvel yapılmış.

İşte otobüsümüz Çekirgeden kalktı. Tarihte bir çok defalar Bursanın yağma edildiğini, yakılıp yıkıldığını evvelki mektuplarımda yazmıştım. Şarkî Roma imparatoru Birinci Jüstinyen devrinde, 526 senesinde Bursa bir kere daha imar edilmiş ve o zaman Pitiya namı verilen Çekirgede, sıcak maden ve menba suyu üzerine ilk defa olarak umum için bir hamam yapılmış. Bu hamamın yanına da imparator için süslü bir saray inşa edilmiş.. Demek ki bugünkü Çekirge banyolarının bin dört yüz yirmi iki senelik bir mazisi var.

Bak pencereden, şu gördüğün sağdaki güzel ev yok mu, tam Türk stilindeki bina. Aman iyi bak, o bina; Bursada nümune evi olarak yapılmış. Güzel değil mi, güzel de, ne haltetmek, enfes. Köşk, konak dememişler de büyük bir tevazu ile nümune evi demişler. Allah böyle evi cümleye nasip eyleye. Eyleye amma, eylemiyor işte. Ancak Bursa valisi Haşim İşcana nasip eylemiş.

Belki aklındadır. Bu binanın dedikodusu uzun zaman yapıldı. Zira bu binanın parası halktan toplanmış. Canım nasıl olur, böyle şey olur mu, hangi memlekette yaşıyoruz?

Ben onu bunu bilmem, olmuş işte. Basbayağı oluyor. Haşim İşcan Salması diye Bursada hususî bir vergi sistemi var. Gelecek mektubumda bu Salmadan bahsederim. İşte bu salmaların gelirile bu bina yapılmış. Hem de halktan alınan onar liraya karşılık bir de makbuz veriliyormuş. Görüyorsun ya, iş kanunsuz değil. Bu paralar Bursayı güzelleştirmek için toplanmış. Yani halk paraları gönülcüklerinin rizasile vermişler. Sıkı ise vermesinler. Demek sıkı değilmiş ki, vermişler. Nümune evi yapılmış ve Bursa da güzelleşmiş. Eh bu nümune evinde ben oturacak değilim ya, Bay Haşim iskân eylemiş. Pek te iyi yapmış, oooh canına sağlık. Onda bu beceriklilik, halkta bu sessizlik varken, yine insaflı adammış ki hal kın tepesine çıkmamış. Canım koca valiye bir nümune evini çok mu görüyorsun? Yooo, hâşâ. Bursayı nümune vilâyeti yapar da, zatıma mahsustur derse, ne haltederiz? Muhalifler diyorlar ki, halktan böyle haksız para toplanır mı?. Haydi toplandı, yapacak başka iş yok mu idi Bursa da da nümune evi yaptı?. Haydi yaptı, eski konak nesine yetmiyordu. Sen aldırma muhaliflere, dilin kemiği yok ya, söyler eloğlu. Zaten bizim Haşimin de aldırdığı yok. Geçende Bursada Demokrat Partinin gazetesi olan Doğrunun yazdığına göre, Bursa kazalarındaki kaymakamlar da birer nümune evi yapıp içine girmişler, ne diyelim, balık kuyruktan kokmaz ki. İmam böyle ya parsa, emaat te işde böyle yapar. Madem onlar da nümune evlerine girmişler, güle güle sağlıcakla otursunlar. Şimdi sıra nahiye müdürlerinde, sonra muhtarlarda. Yalnız nümune evi değil, bu memleket bir nümune çiftliğidir. Allah çiftlik ağalarına keder, zeval vermesin.

Dünya tarihine İstanbulun fethi ile yeni bir devir açan Murat camiinin karşısındaki Fatihin içinde büyüdüğü evi ziyaret ettim. Yakın zamana kadar bu ev bakımsız, berbat bir halde imiş. Hasan Âli Yücelin himmetile, şimdi bu ev relstore edilmiştir.

Koca bir ülkenin sultanı Fatihin evine baktım, bir de şimdiki vali paşanın nümune evine baktım da doğrusu utandım. Fatihin evi, Haşim İşcanın evinin yanında, belki bir bahçıvan kulübesi olabilir.

Evvelki valiler, Setbaşında, zengin bir Ermeniden kalan çok güzel bir konakta oturuverirlermiş. Bir rivayete göre bu konak Bayan İşcanın romatizmalarına dokunmuş. Vali Haşim İşcan Yedi Gün mecmuası na verdiği bir röportajda,

— Benden sonra gelecek valileri de Romatizmadan kurtardım, diyor. Haşim İşcanın sadece bu iyiliği bile, onun ne işgüzar bir adam olduğunu göstermege **yeter.**